

АНАЛІЗ НОРМАТИВНОЇ ФІКСАЦІЇ КАТЕГОРІЇ «КОНТРОЛЬ» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ (В АСПЕКТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНОЮ КАТЕГОРІЄЮ «НАГЛЯД»)

Федоренко С.В.,
*здобувач кафедри адміністративного,
кримінального права і процесу
Інституту права Закладу вищої освіти
«Міжнародний університет бізнесу і права»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7001-9598>*

Федоренко С.В. Аналіз нормативної фіксації категорії «контроль» в законодавстві України (в аспекті співвідношення із суміжною категорією «нагляд»).

У статті здійснено аналіз нормативної фіксації категорії «контроль» в законодавстві України, у тому числі, в аспекті співвідношення із такою суміжною категорією як «нагляд».

Зауважено, що пошук оптимальних шляхів законодавчої регламентації будь-якого правового інституту завжди має спиратися на розроблені наукою теоретичні моделі. Це стосується як і механізмів реалізації різноманітних процедур, так і будь-яких норм-принципів та норм-дефініцій. Не виключенням є й інститут державного контролю, правова регламентація термінологічного ряду якого має досить суперечливий та неоднозначний характер. Саме тому, надзвичайно актуальним у площині визначення правової сутності категорії «контроль» є узагальнення законотворчої практики щодо легальних конструкцій вказаного терміну та аналіз відповідних нормативних зразків та зразків перспективного законодавства. На нашу думку, такий системний підхід буде сприятливий фактором для удосконалення законодавства у цій сфері, його уніфікації та спрощення.

Підкреслено, що очевидним є той факт, що вказані категорії хоча й суміжні, проте не тотожні за змістовним наповненням категорії. Разом з тим, ми не вважаємо, що контроль є родовим явищем відносно нагляду, а нагляд – відповідно, похідним від контролю. На наше переконання, обидві форми впливу на певний об'єкт адміністрування є самостійними механізмами, які застосовуються різними уповноваженими суб'єктами. Окрім того, вбачається, що не зовсім виправданим називати контроль, порівнюючи його із наглядом (на відміну від останнього) постійним, «повсякденним та безперервним» процесом. Вбачається, що саме такими ознаками наділений не контроль, а нагляд, оскільки саме він передбачає безупинне спостереження за певним об'єктом, а контроль, як правило, має характер планового впливу, що застосовується із певною періодичністю та суворо визначеною законом тривалістю у часі.

Ключові слова: дефініція, законодавство, законотворчість, контроль, нагляд.

Fedorenko S.V. Analysis of the normative fixation of the category “control” in the legislation of Ukraine (in the aspect of the relationship with the adjacent category “supervision”).

The article analyses the normative fixation of the category “control” in the legislation of Ukraine, including in the aspect of the relationship with such a related category as “supervision”.

It was noted that the search for optimal ways of legislative regulation of any legal institution should always be based on theoretical models developed by science. This applies both to mechanisms for the implementation of various procedures, and to any norms-principles and norms-definitions. The institute of state control is no exception, the legal regulation of the terminological series of which is quite contradictory and ambiguous in nature. That is why, in the field of determining the legal essence of the “control” category, the generalization of law-making practice regarding the legal constructions of the specified term and the analysis of relevant normative samples and samples of prospective legislation are extremely relevant. In our opinion, such a systematic approach will be a favourable factor for the improvement of legislation in this area, its unification and simplification.

It is emphasized that the fact that the indicated categories are adjacent, but not identical in terms of the content of the category, is obvious. At the same time, we do not believe that control is a generic phenomenon relative to supervision, and supervision is, accordingly, derived from control. In our opinion, both forms of influence on a certain object of administration are independent mechanisms that are used by different authorized subjects. In addition, it is seen that it is not entirely justified to call control, comparing it with supervision (as opposed to the latter), a permanent, “daily and continuous” process. It can be seen that it is not control, but surveillance that is endowed with such characteristics, since it involves continuous monitoring of a certain object, and control, as a rule, has the character of planned influence, which is applied with a certain frequency and duration strictly defined by law.

Key words: definition, legislation, law-making, control, supervision.

Постановка проблеми. Пошук оптимальних шляхів законодавчої регламентації будь-якого правового інституту завжди має спиратися на розроблені наукою теоретичні моделі. Це стосується як і механізмів реалізації різноманітних процедур, так і будь-яких норм-принципів та норм-дефініцій. Не виключенням є й інститут державного контролю, правова регламентація термінологічного ряду якого має досить суперечливий та неоднозначний характер. Саме тому, надзвичайно актуальним у площині визначення правової сутності категорії «контроль» є узагальнення законотворчої практики щодо легальних конструкцій вказаного терміну та аналіз відповідних нормативних зразків та зразків перспективного законодавства. На нашу думку, такий системний підхід буде сприятливим фактором для удосконалення законодавства у цій сфері, його уніфікації та спрощення.

Мета статті – здійснити аналіз нормативної фіксації категорії «контроль» в законодавстві України, у тому числі, в аспекті співвідношення із суміжною категорією «нагляд».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного контролю, його правові застави та сутність, загальнотеоретичні та вузькоспеціалізовані аспекти протягом багатьох років залишаються в авангарді наукових дискусій як вчених-правників, так і представників інших галузей знань – економіки, публічного адміністрування, філософії тощо. Вказаною проблематикою займалися та активно займаються такі вчені-адміністративісти як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Г.В. Атаманчук, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, О.В. Бондаренко, О.Г. Бондарь, В.В. Галуцько, В.М. Гарашук, Л.В. Головій, В.М. Горшенев, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, І.С. Гриценко, Є.В. Додін, Д.М. Лук'янець, П.С. Лютіков, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, В.К. Майборода, Т.О. Мацелик, Р.С. Мельник, С.О. Мосьондз, Н.Г. Саліщева, В.Ф. Сіренко, Ю.М. Старілов, С.С. Студенікін, М.С. Студенікіна, О.М. Якуба, Ц.А. Ямпольська та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід звернути увагу, що система чинного законодавства містить низку різноманітних визначень вказаної категорії, деякі з яких не мають безпосереднього відношення до контролю як функції публічного адміністрування чи засобу забезпечення законності. Так, наприклад, у Законі України від 07 грудня 2000 року «Про банки та банківську діяльність», закріплено, що – контроль – це можливість здійснювати вирішальний вплив на управління та/або діяльність юридичної особи шляхом прямого та/або опосередкованого володіння однією особою самостійно або спільно з іншими особами часткою в юридичній особі, що відповідає еквіваленту 50 чи більше відсотків статутного капіталу та/або голосів юридичної особи, або незалежно від формального володіння можливість здійснювати такий вплив на основі угоди чи будь-яким іншим чином [1]. Натомість, Закон України від 11 січня 2001 року «Про захист економічної конкуренції» передбачає, що контроль – це вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання чи його частини, який здійснюється безпосередньо або через інших осіб, зокрема завдяки: праву володіння чи користування всіма активами чи їх значною частиною; праву, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу, результати голосування та рішення органів управління суб'єкта господарювання; укладенню договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління суб'єкта господарювання; заміщенню посади керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особою, яка вже обіймає одну чи кілька із зазначених посад в інших суб'єктах господарювання; обійманню більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших

наглядних чи виконавчих органів суб'єкта господарювання особами, які вже обіймають одну чи кілька із зазначених посад в іншому суб'єкті господарювання [2]. Іншими словами, у цих законодавчих визначеннях контроль вживається як цивільна (господарська) категорія, пов'язана із правом на певний об'єкт власності, вплив чи управління ним.

Більш наближеним до сфери адміністративного права є положення Митного кодексу України, де вказано, що митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [3], та Закону України від 20 жовтня 1999 року «Про транзит вантажів», де контроль транзитних вантажів визначено як діяльність спеціально уповноважених органів виконавчої влади та їх службових осіб у пунктах пропуску через державний кордон України по перевірці відповідності транзитних вантажів і транспортних засобів транзиту вимогам митного, санітарного, ветеринарного, фіто-санітарного, радіологічного, екологічного та інших видів контролю, що встановлюються виключно законами та міжнародними договорами України [4]. Вказані дефініції містять деякі із загальних ознак державного контролю, визначають його спрямованість та в цілому підкреслюють його функціональну приналежність до форм публічного адміністрування.

У Законі України від 05 квітня 2007 року «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» зазначено, що державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища. При цьому заходи державного нагляду (контролю) – це планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом [5]. Іншими словами, контроль ототожнюється із наглядом, проте доцільність такого законодавчого кроку, на нашу думку, знаходиться під сумнівом.

Однак, на жаль, і у новітньому законодавстві наявний вказаний підхід. Зокрема, у Законі України від 13 квітня 2017 року «Про ринок електричної енергії», у ст. 9 передбачено, що державний нагляд (контроль) в електроенергетиці здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в галузі електроенергетики, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідного міністра згідно із законодавством. Предметом державного енергетичного нагляду в електроенергетиці є господарська діяльність, пов'язана з виробництвом, передачею, розподілом електричної енергії, зберіганням енергії, а також з використанням енергії для власних потреб учасниками ринку (крім споживачів, не віднесених до особливої групи споживачів) в частині технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання, випробування та ремонту електроустановок і мереж, виконання робіт з проектування електроустановок і мереж [6].

Разом з тим, є й протилежні випадки більш вдалої легальної фіксації вказаних понять та категорій. Зокрема у Законі України від 02 грудня 2010 року «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» законодавцем чітко проводиться розмежування між контролем та наглядом. Так, у ст. 1 вказаного Закону, зазначається, що державний контроль продукції – це діяльність митних органів із забезпечення відповідності продукції, що ввозиться на митну територію України для вільного обігу, встановленим вимогам, а також забезпечення відсутності загроз від такої продукції суспільним інтересам. При цьому державний ринковий нагляд – це діяльність органів ринкового нагляду з метою забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам, а також забезпечення відсутності загроз суспільним інтересам [7].

Аналіз вказаних визначень, а також інших положень цього закону дає підстави стверджувати, що розмежування між контролем на наглядом зроблено за суб'єктною ознакою (митні органи та органи митного нагляду відповідно), заходах впливу (контрольні заходи: документальні перевірки та вибіркові обстеження зразків продукції; наглядові заходи: 1) перевірки характеристик продукції, у тому числі відбір зразків продукції та їх експертиза (випробування); 2) обмежувальні (корегувальні) заходи, що включають: а) обмеження надання продукції на ринок; б) заборону надання продукції на ринок; в) вилучення продукції з обігу; г) відкликання продукції; 3) контроль

стану виконання рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів; 4) попередження органами ринкового нагляду споживачів (користувачів) про виявлену цими органами небезпеку, що становить продукція), а також наслідках контрольних та наглядових процедур (призупинення митного оформлення продукції за результатами контролю продукції та адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб органів ринкового нагляду та їх територіальних органів щодо проведення перевірки, ненадання їм передбаченої законодавством інформації чи надання недостовірної інформації, створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків) [8].

На нашу думку, у вказаному законодавчому акті незважаючи на абсолютно правильний крок відносно розмежування контролю та нагляду, все ж таки здійснено методологічну помилку під час змістовного наповнення терміну «ринковий нагляд», який у розумінні законодавця фактично полягає в оперативному втручанні в господарську діяльність суб'єкта господарювання.

У свою чергу, у Законі України від 18 травня 2017 року «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» закріплено, що державний контроль – це діяльність компетентного органу, його територіальних органів, державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів, помічників державного ветеринарного інспектора та уповноважених осіб, що здійснюється з метою перевірки відповідності діяльності операторів ринку вимогам законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також усунення наслідків невідповідності та притягнення до відповідальності за порушення відповідних вимог. Державний контроль включає також діяльність з перевірки відповідності законодавству про побічні продукти тваринного походження під час ввезення (пересилання) таких продуктів на митну територію України [8]. Категорія «нагляд» зустрічається у тексті цього нормативно-правового акта або у контексті системи законодавства у цій сфері, або як форма контрольної діяльності державних інспекторів («Державний ветеринарний інспектор здійснює безпосередній нагляд за поведінням із тваринами в рамках заходів з ліквідації та контролю туберкульозу, бруцельозу, сальмонельозу та інших зоонозів», ч. 4 ст. 35 Закону [8]).

Начебто розрізняється зміст контролю та нагляду й у Законі України від 06 вересня 2022 року «Про систему громадського здоров'я», де зокрема зазначено, що епідеміологічний нагляд – систематичний та безперервний процес виявлення, збирання, складання, аналізу, тлумачення та поширення даних про здоров'я населення, захворювання та показники середовища життєдіяльності, який здійснюється з метою вивчення епідемічної ситуації, її прогнозування, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами ризику для здоров'я та наслідками конкретного впливу чи втручання на здоров'я, визначення характеру і масштабів необхідних медико-санітарних заходів, планування, реалізації та оцінки відповідних заходів у сфері громадського здоров'я. Натомість, інфекційний контроль – це комплекс організаційних, профілактичних та протиепідемічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню інфекційних хвороб, що базується на результатах епідеміологічного аналізу [9]. Проте, поряд із цим, у ст. 49 Закону вказано, що «державний нагляд (контроль) за дотриманням вимог санітарного законодавства у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, здійснюється органами державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства у відповідній сфері. Державний нагляд (контроль) здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом» [9]. Вбачається, що такий підхід є абсолютно неприйнятним, оскільки тягне за собою термінологічну плутанину та невизначеність.

Серед зразків перспективного нормотворення на особливу увагу, враховуючи обраний нами предмет дослідження, заслуговує проєкт Закону України «Про державний енергетичний контроль», який був оприлюднений у квітні 2023 року Державною інспекцією енергетичного нагляду України. У п. 6. ст. 1 вказаного законопроекту зазначається, що державний енергетичний контроль – це діяльність центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в галузях електроенергетики, теплопостачання, на ринку природного газу, його територіальних органів із забезпечення додержання учасниками ринку електричної енергії, суб'єктами відносин у сфері теплопостачання, суб'єктами ринку природного газу вимог нормативно-правових актів, норм і правил у сферах електроенергетики, теплопостачання, на рин-

ку природного газу з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, технічного стану електричних установок і мереж, технічного стану та експлуатації теплових, тепловикористальних установок та мереж, технічного стану газотранспортних і газорозподільних систем тощо, що здійснюється з метою забезпечення енергетичної безпеки України, надійного та безпечного виробництва, транспортування, передачі, розподілу та постачання електричної та теплової енергії, природного газу з урахуванням захисту прав та інтересів учасників ринку електричної енергії, суб'єктів відносин у сфері теплопостачання, суб'єктів ринку природного газу шляхом запобігання, виявлення, фіксації порушень законодавства у сферах електроенергетики, теплопостачання, на ринку природного газу та притягнення винних осіб до відповідальності [10].

В цілому незважаючи на певну громіздкість, яка скоріше за все викликана важливістю деталізації предметного спрямування контрольної діяльності, варто відзначити, що вказана дефініція загалом закріплює основні ознаки, притаманні державному контролю із вказівкою на суб'єкт такого контролю, мету контрольної діяльності та можливі її наслідки у випадку встановлених порушень. Також варто відзначити, що розробники законопроекту, очевидно, розрізняють поняття контролю та нагляду, оскільки в межах вказаного акту категорія «контроль» вживається саме як функція публічного адміністрування, інструмент забезпечення законності в енергетичній сфері, а категорія «нагляд» при цьому фактично не використовується, що дозволяє не змішувати в межах одного акту хоча й близькі проте різні за змістом явища.

Як бачимо, наукова дискусія щодо співвідношення контролю та нагляду також має й законодавче підґрунтя. Вважаємо за доцільне в межах цього дослідження висловити власну думку з цього приводу, у тому числі на підставі узагальнення наявних думок в доктрині адміністративного права. Зокрема, В.Б. Авер'янов контроль вважає більш широким поняттям щодо нагляду, який варто розглядати як елемент контролю, як «звужений контроль» [11, с. 235]. О.Ф. Андрійко теж вважає, що нагляд слід розглядати як окремий вид (форму) контролю, до особливостей якого належить те, що нагляд здійснюється державними органами щодо об'єктів, які їм організаційно не підпорядковані, тоді як контроль стосується підпорядкованих суб'єктів; у процесі нагляду застосовуються заходи адміністративного впливу, тоді як за результатами контролю можуть застосовуватися і заходи дисциплінарні; адміністративний нагляд здійснюється за дотриманням відповідними суб'єктами спеціальних норм і правил, тоді як контроль – за діяльністю підконтрольних об'єктів у цілому чи окремими її аспектами [12, с. 349-350]. С.В. Ківалов і Л.Р. Біла також вважають, що контроль і нагляд різні поняття. Контроль, зазначають вчені, є родовим поняттям, а нагляд похідним від нього і має свої характерні ознаки [13, с. 64].

Натомість А.В. Денисова на підставі узагальнення норм чинного законодавства стверджує, що законодавець наголошує на превентивному, профілактичному характері державного нагляду, його спрямованості на забезпечення законності і правопорядку в певній сфері життєдіяльності суспільства. Поряд із цим, як підкреслює вчена, визнається змістовний зв'язок контролю та нагляду як засобів забезпечення законності, що проявляється в чинному законодавстві використанням цих термінів як синонімів. Крім того, законодавець виділяє певні особливості здійснення контролю і нагляду в окремих сферах суспільної діяльності. У підсумку своїх думок А.В. Денисова зазначає, що оскільки у чинному законодавстві визначення нагляду передбачає поєднання ознак позитивної і негативної діяльності, його доцільно охарактеризувати комплексним явищем, більш широким за змістом, ніж контроль [14, с. 19].

В.М. Гаращук вбачає відмінність між цими поняттями в тому, що контроль, на відміну, від нагляду є явищем повсякденним та безперервним, передбачає втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта та передбачає притягнення винних осіб до юридичної відповідальності [15, с. 48–54]. У свою чергу, Р.І. Денисов розрізняє нагляд і контроль за обсягом їх діяльності [16, с. 140]. П.С. Лютіков зазначає, що контроль все ж таки слід відрізнити від нагляду, хоча вони дійсно мають ряд однакових рис. «Про їх спільні риси може говорити їх однакове розуміння в загальному плані. Так «контроль» і «нагляд» – є спостереження, постійне спостереження з метою догляду, перевірки за ким-небудь або чим-небудь, за дотриманням будь-яких правил», – вказує дослідник [17, с. 32-33]. Виходячи з цього, П.С. Лютіков підкреслює, що контроль і нагляд мають спільну мету – забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні, можуть здійснюватись в однакових формах, як то перевірки, спостереження, вимоги звітів, пояснень тощо. Крім того, контролюючі та наглядові органи мають право безперешкодно відвідувати підконтрольні та піднаглядні об'єкти, давати тим кого перевіряють, обов'язкові до виконання вказівки. Однак, як зазначає

вчений, державний контроль, на відміну від нагляду, є повсякденним, безперервним, здійснюється як органами законодавчої, виконавчої влади, судами, так і численними спеціально утвореними для цього контролюючими органами. Головне, що відрізняє його від нагляду, – це те, що контролюючий орган має право втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта (іноді аж до підміни собою керівного органу цього об'єкта), а також те, що контролюючі органи мають право самостійно притягувати винних осіб до юридичної відповідальності [18, с. 111; 17, с. 32].

Аналіз вищезазначеного дозволив П.С. Лютікову та Т.О. Коломоєць зробити висновок, що контроль можна розглядати як родове поняття, котре охоплює нагляд, як певний різновид контролю. Нагляд є похідною складовою контролю із властивими специфічними ознаками, до яких можна віднести: збирання потрібних знань про діяльність піднаглядного об'єкта, їх оцінку, перевірку дотримання норм права, спеціальних правил, встановлених на об'єктах, що перебувають під наглядом; організаційну невідповідність об'єкта органу, що здійснює нагляд; застосування відповідних, наданих йому законодавством форм, але без безпосереднього втручання в оперативну та іншу діяльність об'єкта. Однак, варто відмітити, що означені риси, властиві контролю і нагляду, не є абсолютними. Чинне законодавство знає випадки, коли контролюючий орган позбавлений деяких з основних контрольних повноважень, що зближує його з наглядом, а у діяльності органів нагляду виявляється один з елементів контролю [19, с. 34-35]. Протилежну точку зору мають наприклад, М.В. Руденко, який ототожнює контроль та нагляд [20, с. 29], В.І. Невідомий [21, с. 37] та інші.

Висновок. На нашу думку, очевидним є той факт, що вказані категорії хоча й суміжні, проте не тотожні за змістовним наповненням категорії. Разом з тим, ми не вважаємо, що контроль є родовим явищем відносно нагляду, а нагляд – відповідно, похідним від контролю. На наше переконання, обидві форми впливу на певний об'єкт адміністрування є самостійними механізмами, які застосовуються різними уповноваженими суб'єктами. Окрім того, вбачається, що не зовсім виправданим називати контроль, порівнюючи його із наглядом (на відміну від останнього) постійним, «повсякденним та безперервним» процесом. Вбачається, що саме такими ознаками наділений не контроль, а нагляд, оскільки саме він передбачає безупинне спостереження за певним об'єктом, а контроль, як правило, має характер планового впливу, що застосовується із певною періодичністю та суворо визначеною законом тривалістю у часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
2. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.
3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20240101#Text>.
4. Про транзит вантажів: Закон України від 20 жовтня 1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-14#Text>.
5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05 квітня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.
6. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19/ed20240126/conv#n348>.
7. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 02 грудня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text>.
8. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18 травня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19/ed20260916#Text>.
9. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06 вересня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20/conv#n777>.
10. Про державний енергетичний контроль: проект Закону України. URL: <https://sies.gov.ua/regulatoryna-diyalnist/proekti-regulyatornih-aktiv/proiekt-zakonu-ukrainy-pro-derzhavnyi-en-erhetychnyi-kontrol>.

11. Державне управління: теорія і практика. Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
12. Адміністративне право України. Академічний курсб підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 592 с.
13. Ківалов С.В. Адміністративне право України: Навч.-метод. посібник. 3-є вид., перероб. і доп. Одеса: Юридична література, 2006. 488 с.
14. Денисова А.В. Про співвідношення контролю та нагляду в чинному законодавстві: проблемні питання визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. № 41. Т. 2. С. 16–19.
15. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків: Фоліо, 2002. 176 с.
16. Денисов Р.И. Административный надзор в сфере дорожного движения М.: ВНИИБД МВД СССР, 1981. 194 с.
17. Лютиков П.С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2009. 212 с.
18. Лютиков П.С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: деякі проблемні аспекти доктринального дослідження та нормативного регулювання. *Митна справа*. 2008. № 2. С. 110–114.
19. Лютиков П.С., Коломоєць Т.О. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект: монографія Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2009. 216 с.
20. Руденко В.М. Про співвідношення державного контролю і прокурорського нагляду (концептуальні зауваження на перехідний період). *Право України*. 1997. № 5. С. 29–33.
21. Невідомий В.І. Основні напрямки державної політики щодо органів фінансового контролю. *Європейські інтеграційні процеси і трансформація права на постсоціалістичному та пострадянському просторі: тези доповідей і повідомлень на міжнародному науковому семінарі, 23–24 вересня 2005 року*. К., 2005. С. 37.